

ПОСЛОВИ НАДЗОРА НАД ОБАВЉАЊЕМ ДЕЛАТНОСТИ ОСИГУРАЊА

Увод	2
Активности Народне банке Србије у 2005 години	2
Стабилизација сектора	3
Враћање поверења јавности у сектор осигурања	6
Креирање основе за развој сектора	7
Развој функције супервизије	7
Континуирана едукација запослених	8
Тржиште осигурања	9
Општи показатељи	9
Учесници на тржишту	10
Структура портфеља осигурања	12
Билансна сума и билансна структура	15
Покривеност техничких резерви	18
Аутоодговорност	20
Закључак	21

Увод

На основу Закона о осигурању и Закона о допунама Закона о Народној банци Србије из 2004. године, надзор над обављањем делатности осигурања поверен је Народној банци Србије.

У складу са законским овлашћењима, Народна банка Србије доноси акта прописана законом, врши надзор над обављањем делатности осигурања, издаје и одузима дозволе за обављање послова осигурања, реосигурања, посредовања и заступања у осигурању и послова непосредно повезаних са пословима осигурања, даје сагласности на акта, даје и одузима сагласност за именовање чланова управног и надзорног одбора, даје и одузима сагласност за стицање квалификованог учешћа у друштву, обрађује статистичке и друге податке, води регистре података у складу са Законом, разматра приговоре осигураника и трећих лица на рад друштава за осигурање, укључујући и обављање послова медијације.

Народна банка Србије је организовала посебан Сектор за послове надзора над обављањем делатности осигурања, који је почео је са радом у августу 2004. године. У октобру исте године на десетој годишњој конференцији Интернационалног удружења супервизора (IAIS) у Аману Народна банка Србије је примљена у чланство овог међународног тела.

Народна банка Србије је 2004. године дефинисала и обелоданила свој стратешки циљ у области осигурања - креирање и одржавање сигурног и стабилног сектора осигурања и обезбеђење поверења јавности у сектор осигурања, а ради заштите интереса осигураника и трећих лица.

У 2005. припремљен је Стратешки план развоја за период 2006-2009.године, који садржи оперативне циљеве и активности које ће бити предузете на њиховој реализацији, а ради остваривања стратешког циља.

Активности Народне банке Србије у 2005 години

По преузимању послова надзора над осигурањем, на тржишту осигурања пословало је 38 друштава за осигурање, 2 друштва за реосигурање, 149 агенција за посредовање, заступање и остале послове у осигурању са дозволама за рад Министарства за финансије. Поред наведених, на тржишту је пословао и огроман број правних лица - посредника и заступника без дозволе за рад, физичких лица –заступника без сертификата, као и туристичке агенције, које су, по Закону о туризму обављале послове заступања у осигурању и продавале полисе осигурања, издате од друштава за осигурање, за помоћ на путу и медицинску асистенцију, при продаји туристичких аранжмана и обезбеђењу виза за грађане.

Затечено стање у сектору осигурања карактерисало је, између осталог, одсуство добре праксе у пословању, одсуство адекватног управљања, одсуство сигурности улагања средстава осигурања ради измиривања преузетих обавеза према осигураницима и трећим лицима, одсуство транспарентности рада, одсуство редовног извештавања, некомплетност пословних књига, па тиме и непоузданост исказаних података, преливање средстава осигурања у повезана предузећа, неуредно измиривање обавеза према осигураницима и трећим лицима, дупло издавање полиса, погрешно постављени циљеви пословања друштава за осигурање – уместо заштите интереса осигураника и корисника осигурања, очигледно је да је циљ био заштита интереса власника, одсуство поверења јавности у сектор осигурања, висок степен незаконитости у пословању, значајан број правних лица која послују у сектору осигурања без дозволе за рад, недовољна или неадекватна активност удружења, одсуство добре праксе ревизора и актуара. Један број друштава за осигурање није био у могућности да измирује своје обавезе према осигураницима и корисницима осигурања, а када су то и чинила, финансирала су их из текућих прилива, што значи да су премије наплаћене за нове полисе, уместо њиховог сигурног улагања, служиле за измиривање обавеза по раније издатим полисама, чиме је створем пирамидални систем осигурања, који је допринео потпуном губљењу поверења јавности у овај сектор.

Да би остварила постављени циљ у наведеним околностима, Народна банка Србије је своје активности усмерила у више праваца истовремено:

- На стабилизацију сектора
- На враћање поверења јавности у сектор осигурања
- На креирање основе за развој сектора
- На стварање и развој функције супервизије и
- На континуираној едукацији запослених.

Стабилизација сектора

Активности на стабилизацији сектора огледале су се у **а)** вршењу посредног и непосредног надзора друштава за осигурање и у предузимању адекватних мера, укључујући и одузимање дозволе за рад односно уклањања са тржишта друштава за осигурање која су пословала супротно основни принципима здравог пословања у осигурању, доводећи питање своју способност да измире преузете обавезе према осигураницима и корисницима осигурања, **б)** стабилизацији и побољшању квалитета продајне мреже путем вршења посредног и непосредног надзора осталих учесника на тржишту осигурања (посредника и заступника) и

предузимања адекватних мера, давања дозвола за рад правним лицима и предузетницима за обављање послова заступања и посредовања, организовања испита за физичка лица ради стицања сертификата о обављању послова заступања и посредовања), циркуларних дописа, јавних упозорења и обавештења грађана, активности на увођењу јединствене, заштићене полисе обавезног осигурања од аутоодговорности, организовању актуарског испита, и **в)** осталим активностима, што је све допринело стабилизацији тржишта и успостављању надзора над сектором.

а) У поступку надзора над друштвима, извршено је 8 свеобухватних контрола пословања друштава, 1 контрола извршења решења, 3 циљане посредне контроле, контрола пословања Удружења осигуравајућих организација и предузете одговарајуће мере на основу контрола једног броја друштава из претходне године, тако и на основу контрола обављених у 2005.години

Народна банка Србије је у 2005.години одузела је 9 (и 5 у поновном поступку) дозвола за рад друштвима за осигурање, док се једно друштво припојило другом друштву за осигурање. Истовремено је Народна банка Србије, зависно од утврђених неправилности у раду појединих друштава за осигурање донела 20 решења о предузимању корективних мера и 2 решења о привременим мерама забране располагања средствима без сагласности Народне банке Србије. Истовремено је против одговорних лица поднето 12 кривичних пријава и 8 пријава за привредни преступ и дата 3 упозорења директорима и члановима управе.

б) У поступку стабилизације продајне мреже и побољшања њеног квалитета, извршено је 28 непосредних и 116 посредних контрола пословања осталих учесника у осигурању- агенција и делова предузећа, која се баве пословима пружања других услуга у осигурању (посредовање и заступање, као и снимање ризика, снимања и процене штета и пружања интелектуалних и техничких услуга у вези са пословима осигурања), од оснивања до дана контроле и донето 116 решења о одузимању дозвола за рад друштвима за посредовање и заступање и агенцијама за пружање других услуга у осигурању, донето 4 решења о предузимању мера и поднете 2 кривичне пријаве. Овим мерама онемогућено је агенцијама које су, супротно прописима, вршиле дистрибуцију полиса осигурања издатих од стране иностраних осигуравајућих кућа, које не поседују дозволу за рад Народне банке Србије.

На основу поднетих захтева, донето је 43 захтева о испуњености прописаних услова у погледу висине основног капитала за агенције и пословне јединице (од чега 20 позитивно и 23 негативно), као и 23 решења за оснивање нових друштава за заступање и посредовање, 14 дозвола за рад предузетницима – заступницима у осигурању, 2 дозволе за рад друштвима за пружање других услуга у осигурању и 2 дозволе за рад

правним лицима за обављање послова пружања других услуга у осигурању преко пословне јединице.

Такође, организована су 3 испитна рока за полагање испита за стицање звања заступника или посредника и издато 2.500 сертификата физичким лицима за обављање послова посредовања и/или заступања.

Једна туристичка агенција уписана је у регистар Народне банке Србије, док су за 82 туристичке агенције донета решења о одбијању тог уписа, због неиспуњавања прописаних услова.

в) У оквиру осталих активности на стабилизацији сектора осигурања, извршена је анализа усаглашености свих прописаних аката пословне политике са Законом за 20 друштава (при чему је припремљен велик број дописа са примедбама на достављена акта), анализа свих ревизорских и актуарских извештаја, заједно са ИТ сектором, постављено електронско извештавање и извршена контрола упоредивости статистичких података и података из финансијских извештаја свих друштава. На основу поднетих захтева и њихове анализе и процене, издато је 129 решења о давању сагласности за именовање директора и чланова управе и надзорног одбора, 23 решења о давању сагласности на именовање ревизора, 14 решења о давању сагласности на стицање квалификованог учешћа, 2 решења о давању сагласности за пренос портфеља, 1 решење о статусној промени, као и 11 предлога одговора на иницијативе за оцену уставности и законитости Закона и подзаконских аката, дато је 50 правних мишљења о примени појединих одредаба Закона, упућена су 2 писма упозорења актуарима, обавештено Министарство за финансије о ревизорима који су издали неадекватна мишљења за друштва којима су одузете дозволе за рад. Такође, остварена је редовна комуникација са Удружењем осигуравајућих кућа, кроз редовно присуство седницама Управног одбора Удружења, одржани састанци са друштвима и договорено заједничко одржавање састанака квартално.

Објављена су бројна саопштења за јавност и упозорења учесницима на тржишту поводом незаконите продаје полиса осигурања издатих од стране иностраних друштава за осигурање, која не поседују дозволе за рад.

Предузете су бројне активности на јачању корпоративног управљања (кроз захтеве за израду стратегије развоја и динамичких планова активности на реализацији стратегије, захтеве за преиспитивање и адекватно утврђивање овлашћења појединих нивоа руководства, захтеве за преиспитивање и унапређење квалитета рада управе и надзорног одбора) и транспарентности рада друштава за осигурање (кроз објављивање података о њиховом пословању, о премији, структури премије, броју закључених уговора, резервацији штета и др. на сајту Народне банке Србије, и инсистирања на доношењу адекватних аката на прецизирању

услова животног осигурања у смислу обезбеђења релевантних и поузданих информација потенцијалним осигураницима пре потписивања уговора, на процени свих ризика и адекватном утврђивању интерних правила и процедура при увођењу нових производа итд) .

Заједно са Удружењем осигуравајућих друштава, започеле су активности на штампању јединствене, заштићене полисе са холограмом, а у циљу минимизирања дуплих издавања полиса и, на тај начин, минимизирања могућности исплате обавеза по тако издатим полисама и заштите интереса клијената.

Враћање поверења јавности у сектор осигурања

Поред предузетих активности на стабилизацији, које директно утичу на сигурност и стабилност сектора, а тиме и на успостављање основе за враћање поверења јавности, активности на враћању поверења јавности у сектор осигурања огледале су се и у организовању call centra, доношењу прописа о заштити потрошача, редовним контактима са клијентима и друштвима поводом њихових притужби, организовању сајта, објављивању одговора на питања клијената и јавним саопштењима. Call centar је обавио преко 3000 разговора, а на преко 200 питања из call centra прикупљени су одговори од стручних служби у Сектору. Такође, обрађено је 293 предмета по приговорима оштећених лица. Наиме, поводом приговора, писменим путем су контактирана друштва за осигурање и од њих тражена образложења, а по пријему одговора друштава за осигурање, оштећена лица су писменим путем обавештавана како о одговорима и добијеним образложењима, тако и о начинима остваривања својих права. У малобројним случајевима неизмирења обавеза по уложеним приговорима или незадовољстава грађана понуђеним решењем од стране друштава за осигурање (само седам случајева), затражена је сагласност друштава за заказивање медијације (посредовања).

Народна банка је у децембру месецу 2005. започела са пословима медијације, од када је успешно окончано 7 медијација, док је у једном случају странка одустала од медијације. Поред тога, Народна банка Србије је о започињању послова медијације објавила саопштење за јавност и објавила га у дневним новинама са циљем упознавања јавности са могућношћу да овим путем на ефикаснији начин наплати своја потраживања од друштава за осигурање, уз избегавање дуготрајних и скувих судских поступака.

Поред наведених активности на враћању поверења, које се углавном односе на наслеђене обавезе друштава за осигурање према клијентима, што подразумева активности post festum, које се огледају, пре свега, на

пружању релевантних информација и покушају да се кроз мирне поступке, у случају обостраног пристајка странака, реше већ настале штете, Народна банка Србије, кроз инсистирање на јачању управљања и транспарентности рада друштава за осигурање у смислу доношења и примене адекватних интерних аката, сачињавања јасних правила под којима потенцијални осигураници могу остварити права из уговора о осигурању и обезбеђивања на свим продајним местима релевантних и поузданих информација о тим правима и условима закључивања уговора, делује проактивно на заштиту интереса осигураника и корисника осигурања.

Креирање основе за развој сектора

Активности на креирању за развој сектора осигурања огледале су се у доношењу подзаконске регулативе (донето је 20 подзаконских аката), засноване на Директивама Европске уније и међународне праксе, као и у успостављању редовног извештавања о пословању електронским путем, у повећању транспарентности рада Народне банке Србије и друштава, постављању основе за едукацију актуара у складу са међународно прихваћеном праксом и омогућавању да банке буду ангажоване у продајној мрежи.

Развој функције супервизије

Ради остварења стратешког циља Народне банке Србије у сектору осигурања, неопходно је развити функцију супервизије базиране на процени ризика у пословању друштава за осигурање, што подразумева устројавање перманентног надзора над радом друштава за осигурање и благовремено идентификовање и процену превеликих ризика у пословању, који могу угрозити средства осигураника и довести у питање способност друштава за осигурање да измирују своје обавезе о року и у целини, као и благовремено предузимање корективних мера ради обезбеђења те способности. У том циљу, израђен је Стратешки план Сектора за послове надзора над обављањем делатности осигурања за период 2006-2009.године, који је и објављен на сајту Народне банке Србије.

Постављен је пројекат за праћење CARMEL показатеља, који представља квантитативан алат за праћење финансијске стабилности друштава за осигурање која се баве пословима осигурања. Пројектом је предвиђено праћење 6 група показатеља: адекватност капитала (C),

квалитет имовине (А), реосигурање и актуарске позиције (R), квалитет управљачке структуре (M), зарада и профитабилност (E), ликвидност (L).

Значајно је унапређена интернет презентација Надзора осигурања (објављена су 3 регистра -регистар друштава за осигурање, регистар агенција и пословних јединица и регистар овлашћених заступника и посредника-, објављене су брошуре „Како основати....“ (друштво за осигурање, агенцију за посредовање, агенцију за заступање, агенцију за друге послове у осигурању, објављени су годишњи извештаји друштава за 2004. годину са мишљењем ревизора; први пут у Републици Србији су објављени годишњи, тромесечни и месечни статистички подаци друштава за осигурање на интернету (по претходно обезбеђеној сагласности осигуравајућих друштава), објављена су питања и одговори на сајту Народне банке Србије, објављена је збирка потенцијалних испитних питања за заступнике и посреднике, редовно се објављују нацрти подзаконских аката, објављена су подзаконска акта на српском и енглеском, објављена су упозорења грађанима и учесницима на тржишту осигурања о незаконитој продаји иностраних полиса и о привременој мери забране продаје полиса једном друштву за осигурање, објављена је препорука минимума садржаја пословног плана за предузетнике - заступнике у осигурању.

Дато је више интервјуа и чланака, одржане презентације и дати бројни писмени одговори на захтеве из press-а.

Континуирана едукација запослених

У оквиру активности на едукацији запослених, одржана је обука на тему примене MPC у осигурању (једномесечни курс у организацији Bearing pointa и KPMG-a), основни принципи супервизије осигурања, примена ЕУ директива у финансијским услугама на Западном Балкану, саветовање о медијацији, саветовање о Закону о привредним друштвима, одржана је обука на тему „Анализа солвентности у осигурању“ (једномесечни курс у организацији Bearing pointa и KPMG-a), организован је испит у вези са анализом солвентности, одржана је обука на тему „Управљање ризиком у осигурању“. У току је актуарски семинар у организацији Беринг Поинт-а, коме присуствују како запослени у Народној банци Србије, тако и запослени у друштвима за осигурање, Агенцији за осигурање депозита и студенти са Економског факултета.

Тржиште осигурања

Општи показатељи

Сектор осигурања значајно утиче на развој економије сваке земље и важан је чинилац стабилности финансијског сектора.

Сектор осигурања у Србији је неразвијен и, по степену развијености, налази се знатно испод просека земаља чланица Европске уније. У прилог томе говоре показатељи развијености тржишта осигурања - однос укупне премије и бруто домаћег производа и укупна премија по становнику. Наиме, учешће премије у бруто домаћем производу у Србији је у 2004. год било испод 2%, док је у 25 земаља чланица Европске уније у истој години износило 8,3%, а у источноевропским земаљама око 3%.

Према премији по становнику у 2004. год. од око 50 USD (односно око 40 евра) Србија заузима тек 70. место у свету. На првом месту је Швајцарска са 5.716 USD, а следе је Велика Британија и Ирска, док Словенија са 920 и Хрватска са 248 USD заузимају 28. односно 41. место.

Србија је у 2004. год., према укупној премији, на 66. месту у свету са 433 мил. USD.

Иако су у 2005. год. оба наведена показатеља побољшана (учешће премије у бруто домаћем производу износи 2,1%, а премија по становнику 64 USD или око 54 евра), што се види из наредне табеле, сектор је још увек неразвијен.

Показатељи развијености осигурања у Србији ¹⁾		
	2004	2005
Премија по становнику	3.033	4.648
- у динарима		
- у ЕУР	38	54
- у УСД	52	64
Учешће премије у БДП, у %	1,7	2,1

¹⁾ Процена бруто домаћег производа у 2004. и 2005. год. и бр. становника у 2005. год.
Извор: Народна банка Србије

У укупном финансијском сектору (банке, осигурање и лизинг), који последњих година учествује у бруто домаћем производу са око 5%, осигурање по капиталу и броју запослених заузима друго место. У билансној суми финансијског сектора у 2005. год. која је износила 873 млрд. дин. банке учествују са 89%, а друштва за осигурање су на трећем месту са свега 5,3%.

Структура финансијског тржишта

(у милијардама динара)

	Лизинг	2004. Банке	Осигурање	Лизинг	2005. Банке	Осигурање
Билансна сума	23	510	34,4	51,8	775,4	46,4
Капитал	0,8	99,5	16,8	2,2	125,7	18,6
Број запослених	132	23.463	5.926	329	25.680	7.283
Број правних лица	12	43	40	13	40	19

Извор: Народна банка Србије

Развој тржишта осигурања мерен растом премије показује позитиван тренд. Укупна премија у 2005. год. у односу на премију у 2004. год. порасла је за 53%. Треба нагласити да су при томе цене на мало забележиле раст од 16,5%, што говори у прилог значајном реалном порасту укупне премије осигурања у години у којој је цца 50% друштава за осигурање остало без дозволе за рад односно у години у којој су озбиљно започеле активности на стабилизацији сектора осигурања и његове реформе.

Учесници на тржишту

Друштва за осигурање

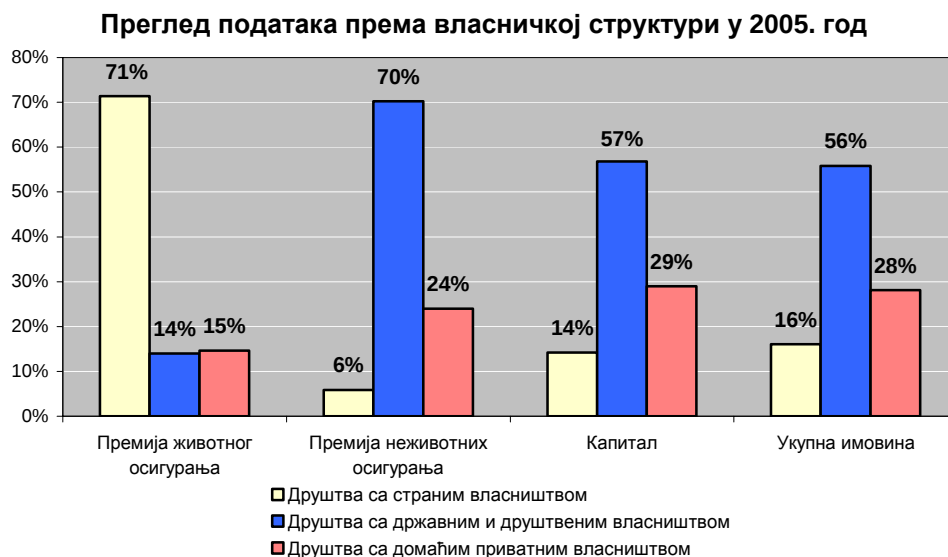
При преузимању функције надзора над друштвима за осигурање Народна банка Србује је затекла тржиште осигурања на изузетно ниском нивоу развоја са напред наведеним карактеристикама.

Број друштава за осигурање у 2005. години смањен је за 50% (са 40 на 19), четири друштва су покренула поступак добровољне ликвидације, извршено је једно припајање, тако да је са 31.12.2005. године на тржишту пословало 19 друштава за осигурање, од којих се 16 друштава искључиво пословима осигурања, 2 друштва само пословима реосигурања, док се 1 друштво бави пословима осигурања и реосигурања. Од друштава која се баве пословима осигурања искључиво животним осигурањем бави се само 1 друштво, искључиво неживотним осигурањем 7 друштава, а и животним и неживотним осигурањем 8 друштава.

Друштва за осигурање су у обавези да до 31.12.2007. год. изврше разграничење послова осигурања и реосигурања, као и разграничење животних и неживотних осигурања. Услед тога, као и услед других статусних промена друштава за осигурање, као што су припајања и преузимања, реално је очекивати да ће се њихов број наредном периоду мењати.

Посматрано према власничкој структури капитала од 19 друштава за осигурање у 2005. години 5 је у већинском страном власништву, 14

друштва је у домаћем, од којих су 2 друштва у државно-друштвеној својини, а 12 друштва су у приватној својини.

Из наведеног се види да друштва у већинском страном власништву исказују мало учешће на тржишту од свега 12%, с једне, као и да она чине чак 71% тржишта животног осигурања, с друге стране. 2 највећа друштва учествују са 70% у неживотним осигурањима.

Стабилизацијом тржишта осигурања и креирањем адекватног окружења, створиће се услови за привлачење озбиљних стратешких партнера, који ће унети у тржиште нове производе, доброг квалитета, као и нова знања. У прилог овоме говори искуство земаља у региону код којих су нови јаки учесници допринели повећању конкурентности постојећих друштва.

Остали учесници на тржишту

У 2005. години број осталих учесника на тржишту осигурања-посредника и заступника, смањен је такође за цца 50% (са 149 на 75), с тим што је од раније постојећих око 90% (133) остало без дозволе за рад, а у међувремену је 59 правних лица и предузетника добило дозволе за рад, тако да у продајној мрежи, поред друштва за осигурање, учествује 40 правних лица, 35 физичких лица-предузетника, једна туристичка агенција, као и 2.578 физичких лица која су добила овлашћење за заступање односно посредовање у осигурању. Наведеним активностима значајно је побољшан квалитет продајне мреже, који ће додатно бити унапређен омогућавањем банкама да врше продају полиса осигурања.

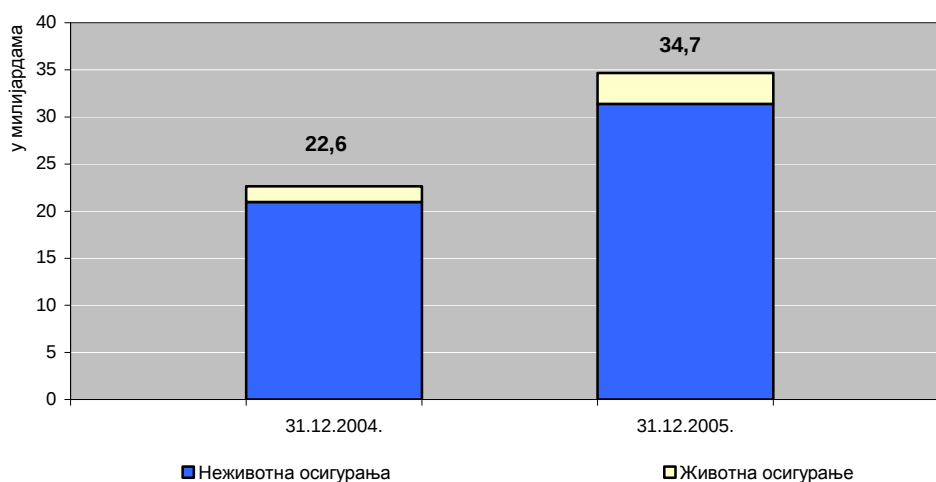
Структура портфеља осигурања

Друштва за осигурање су започела са достављањем статистичких и других података Народној банци Србије годишњим извештавањем за 2004. год., док су први детаљнији и свеобухватнији подаци добијени касније у оквиру тромесечног извештавања, почев од 30.06.2005. год. Укупна премија у 2005. години износи 34.689 милиона динара ((405,7 мил. евра или 480 мил. USD).

Износ укупне премије у 2005. год. премашује укупну премију свих друштава (укључујући и оне којима је одузета дозвола почетком 2005. год.) у 2004. год. од 25,1 млрд.дин. (318 мил. евра или 433 мил. USD), што говори у прилог значајном развоју тржишта осигурања у Србији у 2005. години.

У структури премије у 2005. год. учешће неживотних осигурања износило је 90,5%, док је учешће животних осигурања износило свега 9,5%. Иако је премија животног осигурања у 2005.години исказала пораст од чак 96%, уз пораст премије неживотних осигурања од 49,8%, њено учешће у укупној премији од 9,5% (2004.године- 6,7%) је и даље изузетно ниско.

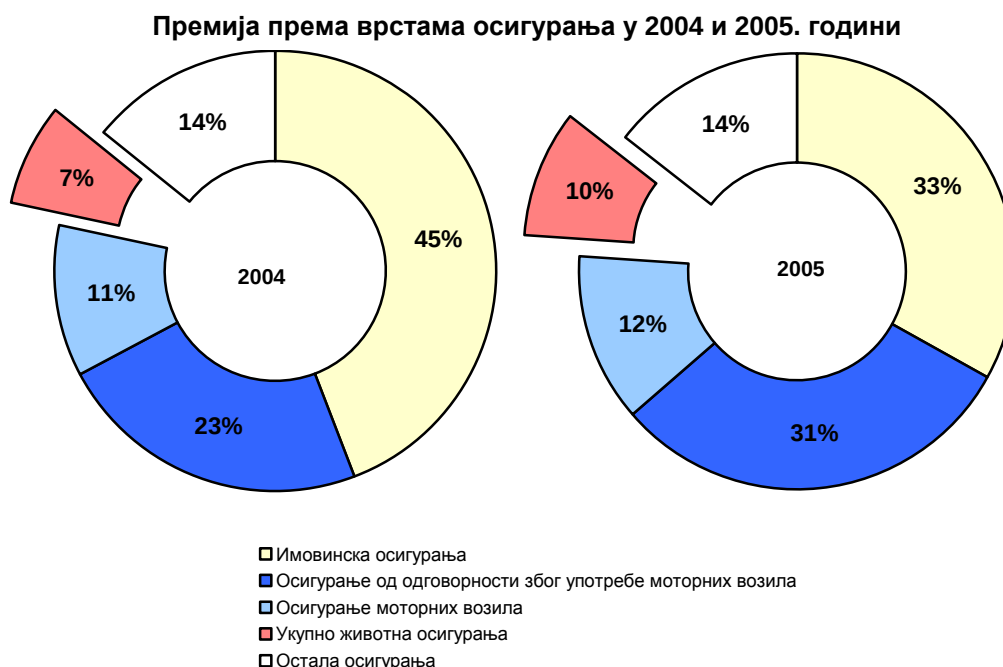
Укупна премија осигурања у Србији

У структури премије од неживотних осигурања имовинска осигурања (осигурање имовине од пожара и других опасности и остала осигурања имовине) перманентно захватају највећи део укупне премије тако да у 2005. год. њихово учешће износи 33%, а затим следи осигурање од одговорности због употребе моторних возила са 31%.

Премија добровољног пензијског осигурања (тзв. Трећег стуба и једне од врста животних осигурања, а које пружају засад три друштва за

осигурање), и поред раста учешћа у укупној премији са 0,6% у 2004. години на 1,2% у 2005. год. има занемарљиво учешће.

Највећи годишњи пораст премије у групи неживотних осигурања у 2005. години бележи добровољно здравствено осигурање (142%) и осигурање од одговорности због употребе моторних возила (104%).

Посматрано по друштвима присутна је велика концентрација портфеља. По висини премије сва друштва за осигурање би се могла поделити у три групе. У првој су два највећа друштва за осигурање са 74% премије у 2004. год., односно 65% у 2005.год. Другу групу образују три већа друштва која су дуплирала укупну премију у 2005. год., а учествују са 12% у 2004. год, односно 18% у 2005.год. у укупној премији земље. Трећу групу чине остала друштва са учешћем у 2004. и 2005. год. од 14% и 17% респективно.

Груписање друштава према висини премије у 2005. год.

Група	Број друштава	Укупна премија, у мил.дин.	Учешће у укупној премији у %
I	2	22.505	65
II	3	6.316	18
III	14	5.868	17
Укупно	19	34.689	100

Извор: Народна банка Србије

Највећа два друштва за осигурање захватају 65% укупне премије и 70% укупне премије неживотних осигурања у 2005.год., док следећа четири друштва по рангу у овој премији учествују са 19%, што додатно говори у прилог високој концентрацији тржишта осигурања. Чак 29% укупне премије животних осигурања се односи само на једно друштво

које у укупној премији свих врста осигурања учествује са само 4%, а значајна учешћа у укупној премији животних осигурања бележе и три друштва, која су почела да развијају животна осигурања.

Удео пет друштава која су у већинском страном власништву у укупном портфељу је 9% у 2004.год., односно 12% у 2005. Значајно је учешће њихове премије живота у укупној премији живота свих друштава. У 2004. год. ово учешће је износило 69%, а у 2005. год. је благо повећано на 71%.

Из изложеног се види да је за мање од две године, од када је функцију надзора преузела Народна банка Србије:

- Забележен пораст премије осигурања од 53%,
- Још увек је присутна, али смањена концентрација тржишта (учешће два највећа друштва у укупној премији од 74% у 2004. год. смањено је на 65% у 2005. год.),
- Учешће неживотних осигурања (90%) у укупној премији и даље доминантно,
- Животна осигурања бележе пораст од 96% у односу на 2004. годину, али је њихово учешће од 10% у укупној премији у 2005. години мало поредећи са земљама чланицама Европске уније у којима је ово учешће 60%,
- Удео друштава у већинском страном власништву је забележио раст нарочито у животним, али и у неживотним врстама осигурања.

Билансна сума и билансна структура

Билансна сума

Обим пословања сектора осигурања, мерен билансном сумом друштава са дозволом за рад, у поређењу са 2004.год., повећан је у 2005.години за 51% односно са 30,8 млрд.дин. на 46,4 млрд.дин.

Билансне суме друштава за осигурање на дан 30.09.2005. године (у мил. дин.)

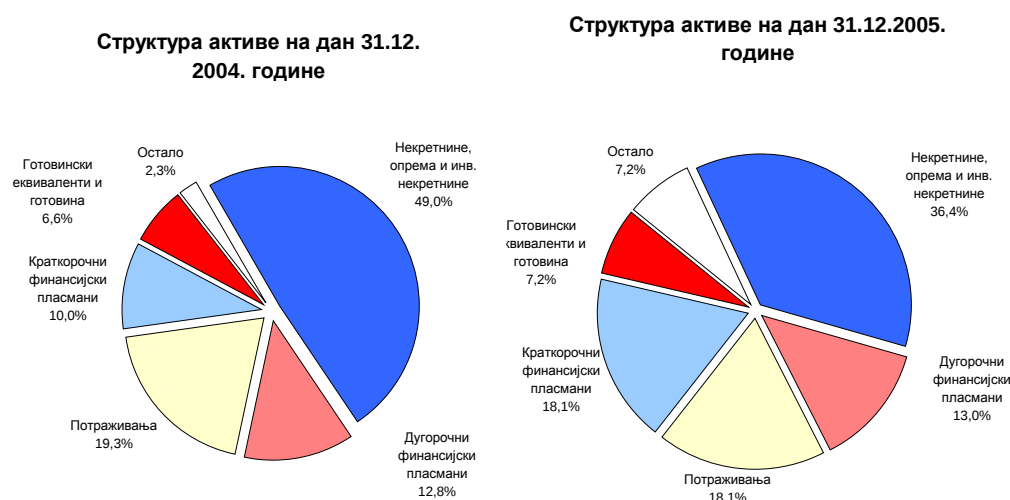
Структура активе

У структури активе друштава за осигурање са стањем на дан 31.12.2005.године, 50,2% односи се на сталну имовину (од чега 36,2% на некретнине, а 13% на дугорочне финансијске пласмане), док се 49,3% односи на обртну имовину (од чега на потраживања по премијама и на краткорочне финансијске пласмане по 18%).

У поређењу са 2004.год. када је учешће сталне имовине износило 62,2% (од чега је учешће некретнина износило 49%, а учешће дугорочних финансијских пласмана 12,8%), а учешће обртне имовине износило 37,5% (од чега је учешће потраживања износило 19,3%, а учешће краткорочних финансијских пласмана свега 10%), може се закључити да је структура активе побољшана.

Имајући у виду, међутим, чињеницу да је на тржишту осигурања доминантно неживотно осигурање, у коме су обавезе за штете по правилу краткорочне, структура активе, иако побољшана у 2005. години, и даље је неповољна, јер највећи део улагања од 36%, извршених у ранијем

периоду, друштва чине некретнине, постројења и опрема, што представља висок степен имобилизације средства друштва.

Структура пасиве

У структури пасиве на дан 31.12.2005.године капитал и резерве исказују учешће од 40%, а техничке резерве 49%.

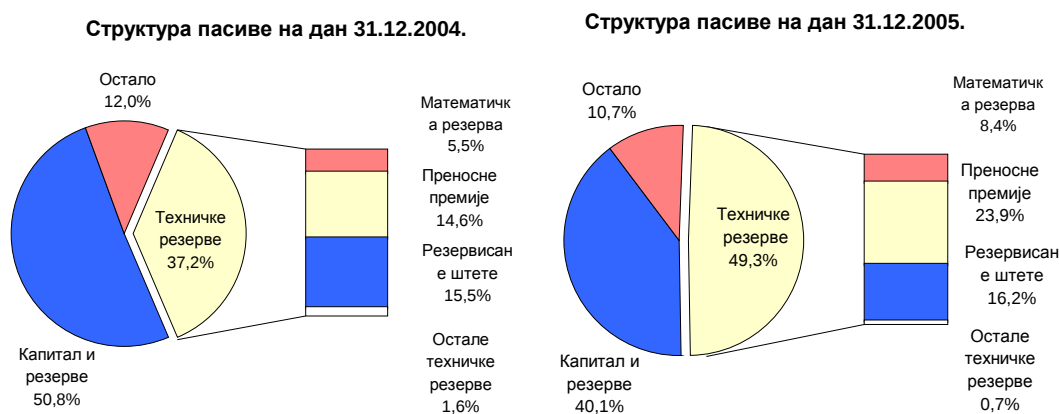
У поређењу са структуром пасиве у 2004. години, када је претежно учешће у пасиви од 50,8% исказивао капитал и резерве, а техничке резерве учешће од 37,2%, уочава се да су друштва у 2005.години смањила учешће свог капитала у корист повећаних издвајања средстава у техничке резерве. Истовремено са релативним падом учешћа капитала у структури пасиве, капитал и резерве су у 2005. год. исказали номинални пораст за 19% у односу на 2004.год. (са 15,6 на 18,6 млрд дин), што је углавном резултат извршених докапитализација друштва у складу с законском регулативом.

С друге стране, техничке резерве, које друштво за осигурање користи за покриће обавеза према осигураницима, су на дан 31.12.2005. год. износиле 22,8 млрд.дин. и, у поређењу са 2004. год. када су износиле 11,5 млрд дин, готово су се удвостручиле, исказујући пораст од 99%, што је, заједно са адекватним улагањима ових резерви, од највећег значаја за сигурност осигураника.

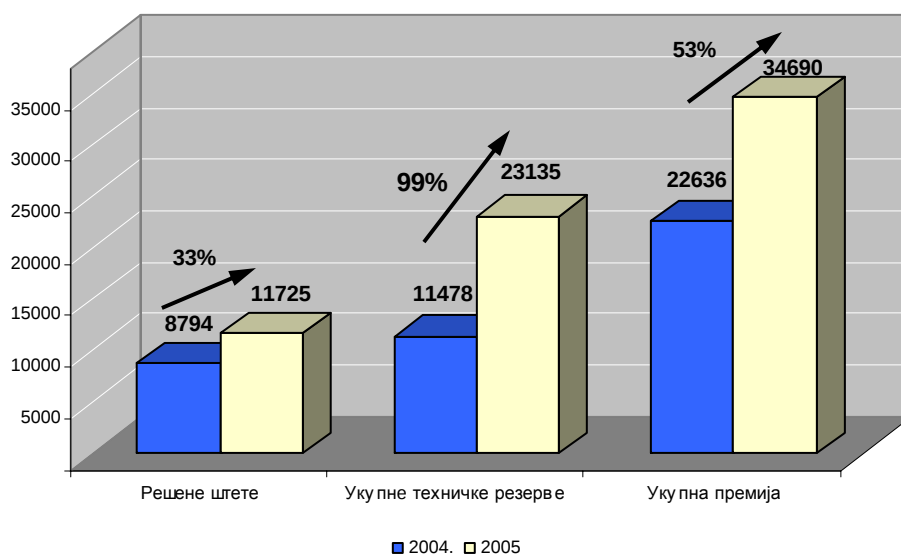
Повећање техничких резерви, а нарочито преносне премије (у посматраном периоду за 100% односно са 9,3 на 18,6 млрд дин) је у великој мери резултат успостављања јединствених критеријума за обрачун техничких резерви, прописаних од Народне банке Србије, као и стриктних контрола адекватности издвајања у техничке резерве, што је

условило напуштање лоше праксе осигуравача да знатно потцењују ове резерве и тиме угрожавају интересе осигураника и корисника осигурања.

Структура техничких резерви условљена је структуром портфеља осигуравача, односно ниским учешћем животних осигурања у укупном портфељу друштава за осигурање. Највећи део техничких резерви чине преносне премије (48,7%), а затим резервисане штете (32,9%), што чини више од 80 % техничких резерви, што се види из следеће табеле.

Значајан показатељ резултата предузетих активности на стабилизацији и уређивању тржишта осигурања је и однос пораста техничких резерви и укупне премије. Пораст техничких резерви од 99% је, наиме, значајно већи од пораста укупне премије од 53% у посматраном периоду, што говори у прилог наведеној констатацији да су друштва почела да напуштају лошу праксу неадекватног формирања техничких резерви, што се види из следећег графика.

Покривеност техничких резерви

У циљу обезбеђења заштите интереса осигураника и трећих оштећених лица, односно благовремене исплате штета, међутим, није довољно само формирање адекватног нивоа техничких резерви, већ и њихово улагање на начин који обезбеђује измирење преузетих обавеза у целини и у року како у садашњем, тако и у будућем периоду. Да би било способно да одговори својим обавезама, друштво је дужно да средства улаже зависно од врста осигурања које обавља, водећи рачуна о рачности обавеза, профитабилности и дисперзији улагања.

У 2005. години техничке резерве животних осигурања друштава која се баве пословима осигурања највећим делом биле су покривене хартијама од вредности (33%) и обвезницама којима се тргује на тржишту (30%). У структури покрића техничких резерви неживотних осигурања најзаступљеније је улагање у инвестиционе некретнине (30%), а затим следи депоновање код банака (13%).

Поређењем кретања пласирања техничких резерви живота на дан 30.09.2005.године, када је први пут обезбеђено извештавање о улагањима техничке резерве, и 31.12.2005. год. приметно је побољшање. Покриће обвезницама којима се не тргује на тржишту са 37% на дан 30.09.2005.год., пало је чак на 10% на дан 31.12.2005., а у корист обвезница којима се тргује на тржишту, чиме се смањује изложеност ризицима од ненаплате.

Улагања техничких резерви неживотних осигурања у некретнине извршена у ранијем периоду, иако смањена, нису адекватна, обзиром да могу довести у питање измиревање обавеза друштава које су код неживотних осигурања претежно краткорочне.

Анализом података о улагањима друштава за осигурање на дан 31.12.2004. и на дан 31.12.2005. утврђено је да су смањена улагања у повезана правна лица.

Код друштава која се баве пословима реосигурања у структури улагања техничких резерви неживотних осигурања преовлађују преносне премије на терет реосигураваача са 32% и готовина са 29%.

Показатељи пословања

Меродавни технички резултат

Меродавни технички резултат у сектору осигурања - Loss ratio (однос меродавних штета и меродавне техничке премије) као индикатор политике цена и адекватности, односно довољности премија за измирење обавеза по основу уговора о осигурању на дан 31.12.2005.год. износи 79,99%. Неповољан технички резултат остварен је у четири (од 16) врсте

осигурања док у осталим врстама осигурања износи између 4,83% и 96,16%. Према подацима за 2004. год. технички резултат износи 64,99%, што треба узети са резервом, обзиром на недовољну поузданост података, превасходно у смислу подцењивања обавеза друштава према осигураницима. што је уочено при вршењу контрола пословања друштава.

Неповољан технички резултат у 2005. години, исказан код: осигурања од последица незгоде, осигурања пловних објеката, осигурања од одговорности због употребе пловних објеката и осигурања кредита, резултат је адекватнијег резервисања за настале штете (што повећава меродавне штете), адекватнијег резервисања за будуће штете (што смањује меродавну премију), као и малог портфеља одређених врста осигурања, где евентуални настанак штета има значајнији неповољан утицај на технички резултат (што је случај код осигурања од одговорности због употребе пловних објеката). Иначе учешће горе наведених врста осигурања у укупној премији је свега 7,3%.

Солвентност

Солвентност друштва за осигурање зависи од довољности техничких резерви за преузете обавезе као и од довољности гарантне резерве као вида заштите осигураника у случају непредвиђених губитака у пословању, односно као амортизера за губитке који нису покривени техничким резервама.

Законом о осигурању, почев од 30.06.2005. године први пут је у Србији уведена обавеза друштава да одржавају гарантну резерву на нивоу који је изнад маргине солвентности.

Подзаконском регулативом, сачињеном у складу са директивама Европске уније, маргина солвентности се од јуна 2005. год. обрачунава на основу критеријума који уважавају врсту послова којима се друштва за осигурање баве, као и обим пословања и штете у трогодишњем периоду.

Маргина солвентности на дан 31.12.2005. год. у Србији износи 10 млрд.дин., а гарантна резерва 17,1 млрд.дин.

Ликвидност

Ликвидност друштава за осигурање мерена као однос краткорочних средстава и краткорочних обавеза (укључујући и резервације за будуће штете и резервације за нерешене штете) расте са 0,95% у 2004. год. на 1,02% у 2005.

Пораст ликвидности се може објаснити побољшањем структуре активе у 2005. год. у којој некретнине, потраживања и дугорочни пласмани учествују са 67,1%, док је ово учешће у 2004. год. износило 81%.

Показатељи профитабилности

Принос на укупну имовину друштва, као процентуално изражен однос *нето добити и укупне имовине* и рентабилност властитих средстава, као однос *нето добити и основног капитала друштва* у 2005. години бележе пораст у односу на претходну годину.

Наиме, принос на укупну имовину друштава која су пословала у 2004.години износио је 0,64%, док се у 2005.години повећао на 1,43%, што значи да је на 100 динара укупне имовине остварено 1,43 динара.

Рентабилност властитих средстава у 2004. год. износила је 1,54% , а у 2005.години 4,37%, што значи да је на 100 динара основног капитала остварено 4,37 динара нето добити.

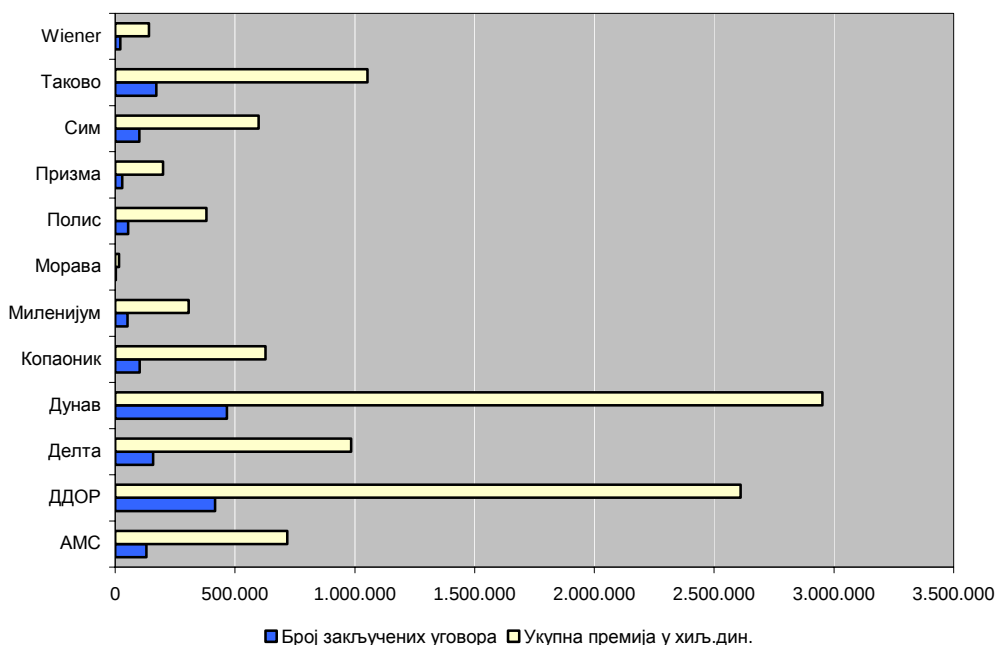
Аутоодговорност

Обавезним осигурањем власника моторних возила од одговорности за штету причињену трећим лицима тренутно се бави 11 друштава.

Доношењем новог Закона о обавезном осигурању биће заокружен регулаторни оквир осигурања. До његовог доношења Народна банка Србије је, заједно са Удружењем друштава за осигурање, у протеклом периоду предузела активности на унапређењу овог сегмента осигурања увођењем нове стандардне полисе, заштићене холограмом, које штампа Завод за израду новчаница. Тиме се тежи повећању заштите клијената обезбеђењем униформности и заштите полисе и минимизирању могућности издавања више полиса са истим бројем.

И у овом сегменту, као и код осталих врста осигурања, присутна је концентрација портфеља (два највећа друштва покривају више од 50% тржишта), што се види из следећег графика.

Укупна премија и број закључених уговора и 2005.

Закључак

У протеклом периоду НБС је предузела низ активности на: стабилизацији сектора осигурања, уклањањем са тржишта друштава за осигурање, која су угрозила или су својим неадекватним пословањем могла угрозити средства осигурања и побољшањем квалитета продајне мреже, на јачању корпоративног управљања и транспарентности рада друштава за осигурање, на враћању поверења јавности у сектор осигурања Сектор осигурања је значајно стабилизован, квалитет продајне мреже је побољшан и успостављен је надзор над пословањем друштава.

Из упоредних показатеља се види да је, иако је број друштава за осигурање смањен за око 50%, дошло до значајних позитивних промена на тржишту осигурања, које се, у поређењу са 2004.год., огледају у следећем:

Укупна премија осигурања повећана је за 53%, број запослених за 35%, благо је побољшана структура премије у смислу, иако скромног, повећања премије животног осигурања са 6,7% на 9,5%, повећан је обим пословања за 51%, капитал за 19% и, што је од изузетног значаја за сигурност и стабилност сектора, повећане су техничке резерве, које служе за измиривање преузетих обавеза по издатим полисама за чак 99%.

Поред тога, квалитет улагања техничких резерви је побољшан, у смислу мањег учешћа улагања у некретнине, улагања у повезана лица и

хартија којима се не тргује на организованом тржишту, али још увек није задовољавајући, пре свега са становишта рочности, али и квалитета и утрживости. Међутим, улагања у некретнине, која су резултат имобилизације средстава у претходном периоду, када су она представљала преовлађујући вид улагања, није могуће изменити у кратком року.

Такође, може се закључити да стање на тржишту и степен његове развијености, и даље није на задовољавајућем нивоу.

Народна банка Србије ће наставити са започетим активностима на даљој стабилизацији тржишта осигурања и заштити интереса клијената, кроз организовање перманентног надзора базираног на процени ризика којима се у свом пословању излажу друштва за осигурање, кроз инсистирање на јачању корпоративног управљања и транспарентности рада друштава, кроз процену начина управљања ризицима благовремено предузимање корективних мера према друштвима ради минимизирања њихове могућности да о року и у целини измире своје обавезе по издатим полисама.

Планови за 2006. годину

Сектор ће у 2006.години наставити са активностима на успостављању сигурног и стабилног сектора осигурања ради заштите интереса осигураника и корисника осигурања.

У том смислу, а у складу са Стратешким планом, развијаће се концепт перманентног надзора базираног на процени ризика, наставиће се са предузимањем адекватних мера према учесницима на тржишту, формираће се Комисија за надзор и унапређивати интерне процедуре.

Наставиће се са активностима на враћању поверења јавности у сектор путем медијација, јавних саопштења и упозорења и инсистирањем да друштва учине јасним, прецизним и доступним све услове осигурања.

Активности на развоју сектора огледаће се у припреми и обелодањивању препорука о начинима пословања (системи интерних контрола, корпоративно управљање, транспарентност, управљање ризицима) у складу са добром и међународно прихваћеном праксом, у инсистирању на адекватном формирању и улагању техничких резерви, повећању ажурности у исплати штета и поштовању права осигураника и корисника осигурања, али и на едукацији како запослених у Сектору, тако и у индустрији, организовањем актуарских и других семинара.